

Sakal Traş

KİM NASIL BAŞLADI bilinmiyor. Kesin olan sadece şu: En azından 7 000 yıldan bu yana, erkekler yüzlerindeki kılları temizliyorlar. Önceleri keskin taşları kullanıyorlardı, bugün ise elektrikli traş makineleri ve usturalar kullanılıyor. Bu uğurda yeterince kan da dökülüyor. Peki bu iş neden yapılıyor?

Birçok erkek her sabah kalktığında bir gerçekle yüz yüze geliyor. Ayna karşısına geçtiğinde karar vermesi gereken bir durumla karşılaşılıyor. Sakala karşı olan bitmeyen savaş nasıl halledilecek? Bu bir görev mi yoksa erkeklere özgü bir tören mi?

İnsanın kendisini nasıl traş ettiği farketmez; ister hızlı ister yavaş olsun, sonuç hep aynı olmalıdır: Temiz bir çene ve pürüzsüz bir cilt. Bu amaca nasıl ulaşılması gerektiği konusunda yüzyıllardır tartışılır ve ıslak veya kuru traş olmak konusunda hep bir traş savaşıdır sürer gider.

Islak traş taraftarları, her sabah yüzlerini elektrige tabi tutmak istemeyenlerden oluşur. Kuru traşçılar ise elektrikli traş makinesinin elde tutulmasının pratik oluşundan ve işlemin kısa sürdüğünden söz ederler. Ji-

let ve fırça, ıslak traşçılar için kutsaldır. Kuru traşçıların yaptığı rafine reklamlar ve ürün tasarımı ne kadar gelişmiş olursa olsun, ıslak traş taraftarlarının fikrini çelemez.

Bu durum Amerikalı psikologların yaptığı bir araştırmayla güçlendi. Sonuç: Islak traş taraftarları dünyanın en iyi âşıkları ve kuru taraftarların aksine daha seyrek taraf değiştiriyorlar. Onları tanımak için çok da uzağa gitmek gerekmiyor; elektrikle traş olanlar tehlikeden biraz daha uzaklar ve bundan önemlisi daha erkeklere özgü bir şeyden de uzaklaşmış oluyorlar. Islak traşçı, "Bu sanki kanlı, arkaik bir tören gibi" diyor. Yazar Christopher Schwarz bu tür traşın diğer traş aletleriyle girilen bir kılıç savaşına benzediğini söylüyor.

Bu sihir üzerine reklamlar da üretiliyor: Yüzü köpükler içindeki bir adam elindeki jileti çenesinin üzerinde tutarak tehlikeli bir poz sergiliyor. O yüzden ünlü bir jilet üreticisinin ambleminde iki parlayan kılıcın bulunması bir tesadüf değil.

Bu tür traşta erkek, savaşçı niteliğini de yitirmiyor; yani kılıç sallayacağına kendini traş ediyor.

Ne var ki bu arkaik tipe, gü-

nümüzün "çift bıçaklı döner başlık" modasında pek rastlanmıyor. Ortaçağın usturası günümüzdeki şeklini ilk kez 1904 yılında Amerikalı gezgin tüccar King C. Gillette'in keşfiyle bulmuş. Bu yeni buluşun tek pratik tarafı, jiletin değiştirilebilmesiydi. Taşa sürterek sürekli bilemek gerekmiyordu; körel-diği zaman atılıp yerine yenisi takılı-yordu.

Ustura sadece pratik nedenlerle bir köşeye atılmadı. Sosyal psikologlar bunu şöyle açıklıyorlar. Modern toplum açık bir bıçağın tehdidini kaldıramıyor, özellikle gırtlığa doğru yönelmişse. Sosyolog Norbert Elias'ın gözlemlediğine göre, bu durum batı uygarlığının gelişimiyle ilgili bir eğilim. Bu eğilim bıçağın kullanım alanını daraltıyor. Çünkü bu alet sonuçta bir saldırı aracı olarak kullanılabilir.

Silah taşınması yasak olduğu için traş da zamanla banyoların ücra köşelerinde yapılmaya başlandı. Böylece ilk kez 1939 yılında Philips tarafından elektrikli traş makinesi icat edildi; bu makine Braun ve Grundig tarafından geliştirildi ve böylece 7 000 yıl önce kullanılan arkaik "silah" tarihe gömüldü. Ama sonra yeniden yarım ay şekilli traş bıçağı (ustura) ortaya çıktı.

Geç taşdevrinde başlayan traşla birlikte, insanlık ayna gibi parlayan çeneler ve sakallı yüzlerle bir gösteri yapmaya başladı.

Traş olmak ilk kimin aklına geldi bilinmez ama yaklaşık 25 000 sakal kıllı ve 5 000 duyarlı sinir hücrelerinden oluşan erkek yüzü o zamandan beri sürekli bıçakla kötü muamele görüyor. Hele eski zamanlarda keskin bir bıçakla, susuz ve köpüksüz yapılan traşlar oldukça kanlıydı.

Çoğu kez yüzdeki kıllar erkeğin gücünü, iktidarını ve bağımsızlığını simgeleyen bir unsurdur. Bu yüzden, çenedeki kıllar traş edilerek düşmanlar aşağılanırdı. Sakallıların sakalsızlardan daha saldırgan olduğu düşünülüyor. Herşeyden ötesi sakallıların "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" in cüceleri kadar kısa boylu olduğu söyleniyor. Masalda, Kötü Cadı, Uzun Sakal'ın sa-

kalını bir tahtanın arasına sıkıştırır; Uzun Sakal buradan ancak sakalının birazının kesilmesiyle kurtulabilir. Böylelikle gücünün bir kısmını da yitirmiş olur.

"Büyük Adamlar" da sakallarının birisi tarafından çekileceğinden korkmuş olmalıdır. Sezar'ın sinekkaydı taşlılardan biri olmasının sebebi bu muydu yoksa? Giritliler sakalın her cinsinden nefret ederlerdi. Buna karşılık Yunanistan'ın sakinleri arkaik dönemde sadece dudak üstündeki kılları traş ederler, çene ve yanaklardaki sakalları uzatırlardı.

Romalılar İ.Ö. 300 yılında Yunanistan'dan berberler gelinceye kadar sakallıydı, bu olaydan sonra traş olmaya başladılar. Büyük İskender bu dönemde sakalsızlık modasını başlatmıştı. Böylece Helen ve Roma uygarlıklarında yüz yıl boyunca sakalsızlık modası devam etti.

Büyük İskender'in neden traş olduğu konusundaki spekülasyonlar sürüp gider. Belki de boyu çok kısa (sadece 1.40 m) olduğu içindi. Saçlarını omuz hizasına kadar uzattığı için, bir de uzun sakalı olsaydı iyice kısa gözükecekti belki.

Her gün traş olanlar arasında İmparator Augustus ile ilk Hristiyan imparatorlarından Büyük Konstantin de vardı. İngiliz kraliçesi Elizabeth I ile Rus Çarı Büyük Peter de traş taraftarlarıydı. İkisi de sakalı çok eski moda buluyorlardı. Dünya modernize edilmeliydi ve Büyük Peter işe Bojarların sakallarıyla başladı. Sakal uzatmak isteyen erkekler vergi ödemek zorunda kalacaktı.

Tıraş olan bu rağbet berberlerin işini artırdı. Berberler yüzlerce müşteri rilerini "kuru" traş ettiler. Bu işkence 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başlarında sona erdi. Bu dönemde sabun

üretilmeye başlanmıştı. Berberler ellerinde bıçak, bileği taşı ve tabureyle ev ev dolaşmaya başladılar. Sonra sokaklarda traş etme modası çıktı.

Berberler genellikle şehirdeki yeniliklerin de habercisiydi. Onlara her dönemde "ayaklı gazete" denirdi. Traş olurken olası tüm haberlere de vâkıf olunurdu. Müşteri ne kadar çok konuşursa, traş da o kadar uzun sürerdi. Bazen berberler de konuşurdu, böylece traş önlüğü altındaki müşteri çaresiz ona teslim olurdu. Bu durum berberlere bir iktidar olanağı bahşederdi. Filozof Arthur Schopenhauer'in berberlere karşı öyle bir güvensizliği vardı ki, her traştan büyük korku duyar ve gırtlığının kesileceği şüphesini taşırdı. O yüzden traş olmayı bir görev gibi kabullerdi.

Peki ya bugün sakal mı yoksa traş mı tercih ediliyor? Erkeklerin çoğunlu-

ğu hergün traş oluyorlar. Psikolojik araştırmalar, hergün traş olan erkeklerin askerlere özgü karakteristik özellikler taşıdıklarını veya sosyal etiketlerin baskısını kabullenmiş kişiler olduklarını ortaya koydu.

Hergün yapılan traş birçok ünlü romanda da övülmüştür. Örneğin Joseph Roth'un "Radetzky Marşı"nda... Burada traşın insanı yaşam ve ölümden ayıran bir işlem olduğu söylenir. Aynı şekilde düellocular da yüzlerini her gün sabunlarla. Georg Büchner de baş kahramanı Woyzeck'i ilk sahnede traş eder. James Joyce'un "Ulysses"i traş aynasının önünde başlar.

Eskiden Mısırlılarda, kafanın ve yüzün traş edilmesi savaşa hazırlık anlamına geliyordu.

Her gün traş olan erkekler hayatlarında toplam 6,5 metre kıllı yanaklarından traş etmiş ve hayatlarının 180 gününü ayna önünde geçirmiş oluyorlar.

Sakal diplerini kazıyıp durmanın zevkli bir tören haline getirilmesi gerekiyor. Altın kakmalı fırçalar, Porsche benzeri tasarımlı traş makineleri kullanarak bu işten zevk almaya çalışan "kuru" ve "ıslak" traş taraftarı erkeklerin tartışması ise ebediyen süreceğe benziyor.

